

KAI KURIOS DOKUMENTO SUKLASTOJIMO AR DISPONAVIMO SUKLASTOTU DOKUMENTU TEISINIO VERTINIMO PROBLEMAS

MARIUS AIDUKAS

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedros lektorius
Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius
El. paštas marius.aidukas@tf.vu.lt

IŽANGA

Dokumentų suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu, aprašyto Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 300 straipsnyje, teisinio vertinimo klausimai yra gana aktuali teisinės praktikos ir baudžiamosios teisės mokslo problema, kurią lemia vis didesnis dokumentų paplitimas valdymo, verslo, finansinėje, ūkinėje veiklose, teismų praktikos nagrinėjamais klausimais raida, nepakankamas baudžiamosios teisės mokslo indėlis į šių klausimų analizę. Nors dėmesio baudžiamosios atsakomybės už dokumentų klastojimą ar disponavimo suklastotu dokumentu klausimams skiriama vis daugiau, paminėtini palyginti nauji J. Prapiesčio, D. Prapiesčio (Prapiestis, J., Prapiestis, D., 2022, p. 301–311) M. Biliaus (Bilius *et al.*, 2022, p. 760–785) darbai, vis dėlto šiuose ir ankstesniuose šaltiniuose dėmesys telkiamas į teismų praktikos šios normos taikymo klausimais apibendrinimą, pateikiamas glaustas teorinis BK 300 straipsnyje aprašytos nusikalstamos veikos sudėties požymių turinio aiškinimas. Šiame straipsnyje siekiama papildyti baudžiamosios teisės mokslo indėlį į baudžiamosios atsakomybės už dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu nusikalstamos veikos sudėties analizę, pasigilinti į šios nusikalstamos veikos sudėties aiškinimo ir taikymo problematiką.

BK 300 straipsnyje uždrausta dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu nusikalstama veika yra susijusi su daugeliu kitų nusikalstamų veikų. Tai lemia itin plačią klausimų, susijusių su dokumento suklastojimu ar disponavimo suklastotu dokumento teisiniu vertinimu, tematiką. Dėl to šiame straipsnyje apsiribojama tik dviejų problemų aptarimu. Visų pirma bus analizuojama dokumento suklastojimo ar disponavimu suklastotu dokumentu pažeidžiamo teisinio gėrio reikšmė vertinant vei-

kas, kurios gali būti kvalifikuojamos kaip dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu pagal BK 300 straipsnį. Antroji problema – dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu teisinio vertinimo klausimai, susiję su BK 300 straipsnio 3 dalyje įtvirtintais vertinamaisiais požymiais.

1. TIESIOGINIO OBJEKTO REIKŠMĖ VERTINANT VEIKOS PAVOJINGUMĄ

Baudžiamosios teisės moksle vyrauja požiūris, kad nusikalstamos veikos objektas yra teisinis gėris, t. y. tam tikra vertybė, kuriai suteikiama baudžiamojo įstatymo apsauga (Abramavičius *et al.*, 2019, p. 185–189). Kvalifikuojant nusikalstamas veikas yra reikšmingas tiesioginis nusikalstamos veikos objektas, į kurį kėsinamasi konkrečia nusikalstama veika. Tiesioginis objektas yra būtinas kiekvienos konkrečios nusikalstamos veikos sudėties požymis, bet nusikalstamų veikų, kurios viena nuo kitos skirtųsi tik tiesioginiu objektu, yra labai maži. Kita vertus, tiesioginis objektas, į kurį kėsinamasi konkrečia nusikalstama veika, yra reikšmingas, nes teisės taikytojui padeda geriau suprasti konkrečios nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdį ir laipsnį, padeda atskirti nusikalstamas veikas nuo nenusikalstamų. Pirmiau nurodyta tiesioginio objekto reikšmė yra itin aktuali sprendžiant baudžiamosios atsakomybės už dokumento suklastojimą ar disponavimą suklastotu dokumentu teisinio vertinimo klausimus, vis dėlto teisės praktikoje kyla tam tikrų sunkumų.

Įstatymų leidėjas BK 300 straipsnį įkėlė į BK skyrių, pavadintą „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valdymo tvarkai, susiję su dokumentų ar matavimo priemonių klastojimu“. Toks BK skyriaus pavadinimas leidžia teisės taikytojui numatyti rūšinį skyriaus objektą ir teikia pagrindą spręsti apie tiesioginį konkrečiau tame skyriuje nurodyto nusikaltimo objektą. Pastebėtina, kad teismų praktikoje ir baudžiamosios teisės moksle nesusiklostė vyraujančio ar vienodo požiūrio dėl BK 300 straipsnyje uždrausto dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu tiesioginio objekto. Antai teismų praktikoje kaip dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu tiesioginis objektas nurodoma gana daug ginamų vertybių: valdymo tvarka, dokumentų ir juose esančių įrašų tikrumas, informacijos, esančios dokumente, patikimumas, normali, teisinga dokumentų apyvarta, dokumentų teisinės apyvartos patikimumas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2022 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2022 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2022 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2023 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje ir kt.). Baudžiamosios teisės moksle taip pat išsakomi keli požiūriai į dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu tiesioginį objektą. Juo siūlyta laikyti

teisinės apyvartos funkcionalumą ir patikimumą (Sinkevičius, 2003, p. 98–104), normalią valstybės ar savivaldos institucijų veiklą (Aidukas, 2003, p. 5–24), teisinę tvarką (Tamašauskienė, 2004, p. 130–131). Vienodo, ar bent jau vyraujančio, teismų praktikos arba baudžiamosios teisės mokslo požiūriu į dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu tiesioginį objektą trūkumas lemia tai, kad, vertinant veikas, kurios gali būti kvalifikuojamos kaip dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu, kartais būna sudėtinga nuspręsti, ar veika yra tokia pavojinga, kad turėtų užtraukti baudžiamąją atsakomybę. Sprendžiant šią kylančią problemą, teismų praktika orientuojama į vertinimą, ar dokumente įrašyti tikrovės neatitinkantys duomenys gali pažeisti fizinių ar juridinių asmenų teises arba sukelti minėtiems asmenims ar valstybei teisiškai reikšmingų padarinių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2012 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2013 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje ir kt.). Manytina, kad tokia teismų praktika turi tam tikrų trūkumų. Viena vertus, ja nepagrįstai menkinama tiesioginio objekto reikšmė vertinant veikos pavojingumą ir veikos pavojingumo vertinimas susiejamas išimtinai su realių ar galimų veikos padarinių vertinimu, kurį konkrečioje byloje nėra paprasta atlikti. Realūs veikos padariniai konkrečioje byloje paprastai būna įrodomi ir gali būti gana tiksliai įvertinti, o galimų veikos padarinių vertinimas kelia daugiau sunkumų. Pabrėžtina, kad dokumento suklastojimo ar disponavimo juo sukelti padariniai konkrečioje byloje gali likti nenustatyti (neįrodyti), nes laiko požiūriu gali būti pernelyg nutolę nuo padarytos veikos ir galutinai paaiškėti tik po ilgo laiko. Be to, šiuolaikinėje visuomenėje dokumentais fiksuojami teisinę reikšmę turintys faktai yra glaudžiai tarpusavyje susiję, dėl to tikrovės neatitinkanti informacija, užfiksuota viename dokumente, gali būti panaudota ne vienam rezultatui pasiekti. Pavyzdžiui, suklastotame dokumente užfiksuota neteisinga informacija apie statomus objektus gali lemti net tik klaidingus teritorijų planavimo (statybos) sprendimus, bet ir daryti įtaką nustatant nekilnojamojo turto apmokestinimo dalykus, be to, apie pastarąją dokumento teisinę reikšmę teisės taikytojui sprendimo priėmimo metu gali būti nežinoma.

Dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu tiesioginio objekto klausimas yra reikšmingas ir sprendžiant dėl baudžiamosios atsakomybės už intelektualųjį dokumento suklastojimą, nes ši veika ne visada yra pavojinga. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad apsimestinio ar tariamo sandorio įforminimas sutartimi savaime nereiškia, jog ši sutartis suklastota. Šiuo atveju būtina atsižvelgti į tai, kad tariamojo ar apsimestinio sandorio teisinių padarinių klausimas pirmiausia yra civilinės teisės reguliavimo sritis ir civilinių bylų nagrinėjimo dalykas. Baudžiamosiose bylose spręsdami klausimą dėl tokių sutarčių pripažinimo suklastotais dokumentais, teismai privalo ne tik įsitikinti, kad sutartyje nurodyti duomenys įtvirtina tikrovėje nebūtus faktus, bet ir įvertinti pačios sutarties galimų neigiamų padarinių reikšmingu-

mą ir pavojingumą, tikrųjų sutarties sudarymo tikslų keliamą grėsmę trečiųjų asmenų teisėms, teisei tvarkai ir visuomenės interesams. Atsižvelgtina ir į tai, ar vertinamo tariamojo ar apsimestinio sandorio atskleidimas ir jo pažeistų kitų asmenų teisių atkūrimas nepriklauso išskirtinai kitų teisės šakų (administracinių nusižengimų, civilinės, mokesčių, darbo) reguliavimo sričiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2022 m. sausio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2022 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Autoriaus nuomone, pastaroji teismų praktika, panašiai kaip ir jau minėtuju atveju, nepagrįstai sumenkina tiesioginio objekto reikšmę ir turi tų pačių trūkumų. Be to, kai kurie iš teismų praktikoje nurodytų realių ar galimų padarinių, kuriuos siūloma vertinti, yra pernelyg abstraktūs, todėl konkrečioje situacijoje teisės taikytojui juos įvertinti gali būti nelengva užduotis.

Dėl to manytina, kad siekiant tinkamai ir nuosekliai vertinti dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu veikų pavojingumą yra būtinos baudžiamosios teisės mokslo ir teismų pastangos, taip pat baudžiamosios politikos formuotojų valia konkrečiau apibrėžti dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu tiesioginį objektą ir taip sudaryti pagrindą vienodai teismų praktikai vertinant dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu pavojingumą.

2. POŽYMIŲ „SUKĖLĖ DIDELĘ ŽALĄ“ IR „DIDELIS KIEKIS“ SPECIALIŲJŲ DALYKŲ TEISINIS VERTINIMAS

BK 300 straipsnio 3 dalyje nustatyta griežtesnė, palyginti su nustatyta BK 300 straipsnio 1 ar 2 dalyse, baudžiamoji atsakomybė už dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu veikas: 1) jei bent viena iš veikų sukėlė didelę žalą arba 2) jei veikos padarytos dėl didelio kiekio specialių dalykų: asmens tapatybės kortelių, pasų, vairuotojų pažymėjimų, valstybinio socialinio draudimo pažymėjimų.

Didelė žala, kaip nusikalstamos veikos sudėties požymis, apibūdina nusikalstamos veikos padarinius. Didelės žalos požymio turinio BK 300 straipsnio kontekste įstatymų leidėjas neišaiškina, todėl šis požymis laikytinas vertinamuju, jo turinys teisės taikytojo turi būti atskleidžiamas jam vertinant kiekvienos konkrečios BK 300 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes. Nusikalstama veika sukelti padariniai baudžiamosios teisės teorijoje pagal žalos pobūdį skirstomi į turtinius, fizinius ir nematerialiuosius padarinius, be to, nusikalstami padariniai pagal tai, ar gali būti įvertinti pinigine išraiška, būna turintys materialią išraišką ir jos neturintys (Abramavičius *et al.*, 2019, p. 210–219). Kvalifikuojantis požymis, pagal BK 300 straipsnio 3 dalį, yra tik didelė žala, taigi kvalifikuojant veiką pagal BK 300 straipsnio 3 dalies kvalifikuojantį požymį „didelė žala“ neturi reikšmės žalos pobūdis, galimybė ją išreikšti pinigais, svar-

bu tik tai, kad padaryta žala būtų didelė. Atkreiptinas dėmesys, kad teismų praktikoje BK 300 straipsnio 3 dalyje nurodytas didelės žalos kvalifikuojantis požymis aiškinamas pasitelkiant turtinės ir neturtinės žalos sąvokas. Pagal teismų praktiką, didelė turtinio pobūdžio žala laikytina tokia turtinė žala, kuri viršija 250 MGL sumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2016 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2022 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Vis dėlto toks požiūris nėra vienintelis. Galima aptikti ir teismų baigiamųjų aktų, kuriuose didelė pripažinta ir 250 MGL nesiekianti žala, viršijanti 150 MGL sumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Praktikoje neturtinė žala paprastai pripažįstama didelė, kai pažeidžiamos pagrindinės asmens teisės ir laisvės. Jei padaroma kitokio pobūdžio fizinė ar moralinė žala, tokiais atvejais remiamasi ir kitokiais vertinamaisiais kriterijais. Teismų praktikoje pabrėžiama, kad, sprendžiant, ar padaryta žala yra didelė, atsižvelgiama į žalos pobūdį, pažeistas vertybes, žalos pašalinimo ar atkūrimo galimybes ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Iš esmės šio požiūrio laikomasi ir baudžiamosios teisės moksle (Aliukonienė, 2010, p. 517; Bilius, 2022, p. 781). Aptartoji teismų praktika ir baudžiamosios teisės doktrinoje nurodomi didelės žalos nustatymo kriterijai yra pagrįsti, bet reikėtų pridurti: būtinas didelės žalos kaip vertinamojo požymio nustatymo kriterijus yra tas, kad žala turi būti didesnė nei būdinga žalai, kuri paprastai sukeliama dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu veikomis.

Svarbu ir tai, kad kaltininkas, darydamas BK 300 straipsnio 3 dalyje nurodytą veiką, kuria sukelta didelė žala, turi veikti tyčia. Pagal teismų praktiką, šios veikos vykdymo tyčia gali būti tiesioginė ar netiesioginė. Dėl to, remiantis byloje nustatytais bylos aplinkybėmis, reikia įsitikinti, kad kaltininkas suvokė, jog kelia pavojų tiesioginiam objektui panaudodamas netikrą ar suklastotą tikrą dokumentą ar atlikdamas kurią nors kitą iš šešių alternatyvių veikų, numatė, kad dėl jo veikos kils didelė žala, ir tokių padarinių siekė, arba, nors ir nesiekė, bet sąmoningai leido tokiems padariniams kilti. Pagal bylos aplinkybes nesant galimybės padaryti tokią išvadą, asmuo negali būti pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 300 straipsnio 3 dalį. Antai panaikindama teismų baigiamuosius aktus, kuriais asmenys pripažinti kaltais pagal BK 300 straipsnio 3 dalį, ir nutraukdama bylą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija, be kitų argumentų, nurodė, kad byloje neįrodyta, jog civilines teises ir pareigas įtvirtinantys dokumentai suklastoti tyčia, kaltininkams veikiant tikslingai ir sąmoningai, suprantant savo veiksmų neteisėtumą, suvokiant ir siekiant žalingų teisinių padarinių, kurių šie dokumentai gali sukelti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Didelis kiekis specialių dalykų, t. y. asmens tapatybės kortelių, pasų, vairuotojų pažymėjimų, valstybinio socialinio draudimo pažymėjimų, apibūdina nusikalstamos veikos

dalyką. Šis veiką kvalifikuojantis požymis įstatymų leidėjo buvo įtvirtintas BK 300 straipsnio 3 dalyje priimant 2006 m. sausio 20 d. įstatymą Nr. X-511. Iš įstatymo projekto aiškinamojo rašto matyti, kad juo buvo siekiama užpildyti esamas teisės spragas, mažinti asmens tapatybės dokumentų klastojimo ir kitų nusikalstamų veikų, kurios padaromos panaudojant suklastotus dokumentus, apimtis, kovoti su plintančiu asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų klastojimo verslu. Asmens tapatybės kortelės, paso, vairuotojo pažymėjimo, valstybinio socialinio draudimo pažymėjimo¹ sąvokas apibrėžia specialieji įstatymai (Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymo 3 straipsnis, Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 2 straipsnio 93 dalis), todėl baudžiamojo įstatymo kontekste šios sąvokos aiškintinos specialiųjų įstatymų prasme. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad įstatymų leidėjo pasirinkta BK 300 straipsnio 2 ir 3 dalių formuluotė neteikia tiesioginės nuorodos į tai, ar straipsnio dispozicijoje rašoma tik apie asmens pasą, ar apima kitus dokumentus, įstatymuose ir kituose teisės aktuose apibūdinamus kaip pasas. Antai Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 10 punkte minimi leidimai-higienos pasai, Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymo 2 straipsnio 28 dalyje rašoma apie žaidimo automato pasą. Autoriaus nuomone, įstatymų leidėjo sumanymas buvo kovoti būtent su asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų klastojimu, taigi sąvoka „pasas“ BK 300 straipsnio 2 ir 3 dalių prasme turėtų apimti tik dokumentus, kurie patvirtina asmens tapatybę. Dėl to pagal BK 300 straipsnio 2 ir 3 dalis pasu laikytini ir diplomatinis, tarnybinis ar užsieniečio pasas (Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas, Lietuvos Respublikos tarnybinio paso įstatymas, Lietuvos Respublikos užsieniečių teisinės padėties įstatymas). Pastebėtina, kad įstatymų leidėjo įvardytų dokumentų, kurių didelio kiekio suklastojimas vertinamas kaip pavojingėsnis, teisinė reikšmė nėra vienoda. Antai asmens tapatybę patvirtinantys dokumentai yra neabejotinai daug reikšmingesni už dokumentus, patvirtinančius specialiąją teisę vairuoti motorinę transporto priemonę, nes asmens tapatybę patvirtinantys dokumentai yra būtina daugelio teisinių santykių atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo prielaida, kitaip tariant, tokių dokumentų panaudojimo sritis yra itin plati palyginti su specialiąsias teises patvirtinančiais dokumentais. Dėl to asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų

1 Įdomu tai, kad valstybinio socialinio draudimo pažymėjimo sąvokos išaiškinimo nėra pateikta jokiuose šiuo metu galiojančiuose teisės aktuose, bet teisinėje sistemoje jis buvo žinomas rengiant ir priimant 2006 m. sausio 20 d. įstatymą Nr. X-511. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymu (Žin., 1994, Nr. 59-1153) ir Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymu (Žin., 1991, Nr. 17-447; 2004, Nr. 171-6295), Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1995 m. birželio 5 d. priėmė nutarimą Nr. 782 „Dėl Apdraustųjų valstybiniu socialiniu draudimu įskaitos taisyklių patvirtinimo“, kuriuo patvirtino Apdraustųjų socialiniu draudimu įskaitos taisykles. Šių taisyklių 4 ir 5 punktuose nustatyta, kad valstybinio socialinio draudimo pažymėjimas yra dokumentas, kuriame įrašomi duomenys apie apdraustojo asmens gautą apmokėjimą už darbą, nuo kurio buvo sumokėtos valstybinio socialinio draudimo įmokos, nurodomos darbdavio ir apdraustojo sumokėtos įmokų sumos ir draudimo laikotarpiai.

suklastojobimas ar disponavimas jais yra pavojingesnė nusikalstama veika. Atsižvelgus į tai, nusikalstama veika kvalifikuojant pagal didelio kiekio požymį, reikalingas daug mažesnis asmens tapatybės kortelių ar pasų kiekis, palyginti su vairuotojo pažymėjimų skaičiumi. Vertinant, ar suklastotų vairuotojų pažymėjimų skaičius yra didelis, autoriaus nuomone, svarbu atsižvelgti ir į transporto priemonių kategorijas, kurias tariamai suteikė teisę vairuoti šie netikri ar suklastoti tikri vairuotojo pažymėjimai. Antai transporto priemonių, kurioms vairuoti reikia daugiau vairavimo įgūdžių, kategorijos, nurodytos suklastotame ar netikrame vairuotojo pažymėjime, suponuotų mažesnę absoliutų vairuotojų pažymėjimų skaičių tam, kad netikrų ar suklastotų vairuotojų pažymėjimų skaičius būtų vertinamas kaip didelis. Kasacinio teismo praktikoje didelio kiekio asmens tapatybės kortelių ar vairuotojų pažymėjimų vertinimo klausimas buvo sprendžiamas tik netiesiogiai. Antai bylą nagrinėjęs teismas veikos kvalifikavimo pagal BK 300 straipsnio 3 dalį nekeitė, nors buvo pagaminta devyniolika netikrų asmens tapatybės kortelių, penki vairuotojo pažymėjimai ir viena asmens tapatybės kortelė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje; 2015 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Panašiai kaip ir kvalifikuojančio didelės žalos požymio atveju, kaltininko veika gali būti kvalifikuota pagal didelio kiekio specialių dalykų požymį, nurodytą BK 300 straipsnio 3 dalyje, tik tada, kai pagal bylos aplinkybes nustatoma kaltininko tyčia (tiesioginė tyčia) padaryti šią veiką, t. y. jei kaltininkas suvokia, kad kelia pavojų tiesioginiam objektui darydamas vieną ar kelias iš BK 300 straipsnio 2 dalyje nurodytų veikų su didelio kiekio asmens tapatybės kortelių, asmens pasų ar vairuotojo pažymėjimų, ir nori taip veikti.

IŠVADOS

1. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad siekiant tinkamai ir nuosekliai įvertinti dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu veikų pavojingumą yra būtinos baudžiamosios teisės mokslo, teismų praktikos, baudžiamosios politikos formuotojų pastangos konkrečiau apibrėžti dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu tiesioginį objektą ir sudaryti pagrindą teismų praktikoje vienodai vertinti dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu pavojingumą.
2. Dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu kvalifikuojami pagal didelės žalos požymį, jei, atsižvelgiant į teismų praktikoje nurodytus kriterijus, bent viena iš BK 300 straipsnio 1 dalyje nurodytų alternatyvių veikų padaryta didesnė žala nei būdinga žalai, kuri paprastai sukeliama dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu veikomis; padaryta žala yra susijusi su veika teisiškai reikšmingu priežastiniu ryšiu ir įvykdyta veikiant tiesiogine ar netiesiogine tyčia.

3. Dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu kvalifikuojami pagal didelio kiekio specialių dalykų požymį, atsižvelgiant į specialiuose dalykuose įtvirtintą teisinę reikšmę turinčios informacijos svarbą. Specialūs dalykai – asmens tapatybės kortelės, pasai – yra svarbesni nei vairuotojo pažymėjimai ar valstybinio socialinio draudimo pažymėjimai, todėl jų pakanka mažiau darant išvadą, kad kiekis yra didelis. Vertinant vairuotojų pažymėjimų kiekį atsižvelgtina į tai, kokio lygio vairavimo įgūdžių reikalaujančios transporto priemonių kategorijos yra nurodytos suklastotame ar netikrame vairuotojo pažymėjime. Be to, būtina nustatyti kaltininko tiesioginę tyčią suklastoti ar disponuoti dideliu kiekiu specialių dalykų.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
- Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymas (2014). TAR, 21281.
- Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymas (2001). *Valstybės žinios*, 43-1495.
- Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 300, 302 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 3021 straipsniu įstatymas (2006). *Valstybės žinios*, 17-605.
- Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 7-140.
- Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 92-2883.
- Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas (1994). *Valstybės žinios*, 63-1231.
- Lietuvos Respublikos tarnybinio paso įstatymo Nr. VIII-1527 pakeitimo įstatymas (2019). TAR, 12183.
- Lietuvos Respublikos užsieniečių teisinės padėties įstatymas (2004). *Valstybės žinios*, 73-2539.

Specialioji literatūra

- Abramavičius, A. et al. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Aidukas, M. (2003). Baudžiamosios atsakomybės už dokumentų suklastojimą problemos naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Teisė*, 48, p. 5–24.
- Aliukonienė, R. et al. (2010). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Sud. Jonas Prapiestis. [Kn. 3] Specialioji dalis: (213–330 straipsniai). Vilnius.
- Bilius, M. et al. (2022). *Lietuvos baudžiamoji teisė Specialioji dalis*. Antroji knyga. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Prapiestis, J., Prapiestis, D. et al. (2022). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies sistemiškumo iššūkiai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Sinkevičius, E. (2003). Dokumentų suklastojimo koncepcija naujame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Jurisprudencija*, 45(37).
- Tamašauskienė, A. (2004). Dokumento samprata ir jos reikšmė nusikalstamos veikos kvalifikavimui. *Jurisprudencija*, 60(52).

Teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-230/2011.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-559/2011.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161/2012.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-445/2012.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-251/2013.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-107-746/2015.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-47-895/2016.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-19-942/2017.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-16-648-2020.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-66-788/2022.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69-387/2022.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118-489/2022.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189-719/2022.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218-976/2022.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25-788/2023.

Kiti šaltiniai

Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 300 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 300¹, 302¹ straipsniais bei administracinių teisės pažeidimų kodekso 204 straipsnio pakeitimo įstatymų projektų [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.259904?jfwid=32wfbxve>